

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. III. Excerpendum esse testimonio, & exemplo utriusque Plinii, & Auli
Gellii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

cerptorum omnium vicem subire possit. Ergo Notandum, & Excerptandum.

CAPUT III.

Excerptandum esse testimonio & exemplo utriusque Plinii & Auli Gellii.

Scriptoribus, qui leguntur, excerptandum esse, doctissimi quique viri nos docent. C. Plinius Secundus, Naturæ panegyristes nobilissimus ad prodigiosam prorsus eruditionem pervenit hoc uno tramite Excerptorum. De hoc avunculo suo Plinius Cæcilius Junior ad Marcum scribens: Pergratum, inquit, est mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quærasque qui sint. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Et en catalogum librorum à Plinio majore scriptorum.

- 1. De Jaculatione equestri liber unus.
- 2. De vitâ Q. Pompeii Secundi libri duo.
- 3. Bellorum Germaniæ libri viginti.
- 4. Libri tres in sex volumina divisi, quos Studiosos vocavit: quod iis maximum studium impendisset, & idem à Lectore fieri vellet.
- 5. Dubii sermonis libri octo.
- 6. Historiarum à fine Aufidii Bassi cæptarum libri triginta unus.
- 7. Elektorum commentarii centum sexaginta minutissimè scripti, qui Largo Licinio in Hispaniâ, quadringentis millibus nummum, hoc est, decem millibus philippeorum, vendi potuissent, & tunc aliquantò pauciores erant.
- 8. Naturalis historiæ libri triginta septem. Opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsa Natura. Plinii libros qui Pandectas appellaverit, me iudice haud erraverit. Omnia ille vir legit, vidit, scivit, & in unum Volumen Græciam & Latium conclusit.

Sed pergit Plinius Cæcilius avunculi sui summam industriam, & assiduam in excerptando studium commendans: Miraris, inquit, quod tot volumina, multaque in his tam scrupulosa homo occupatus absolverit. Magis miraberis, si scieris illum causas acitasse aliquamdiu: decessisse anno sexto & quinquagesimo. Medium tempus dissentium impeditumque, quâ officiis maximis, quâ amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Erat sane somni parcissimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis & deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem. Nam ille noctibus utebatur. Inde ad delegatum sibi officium. Reversus domum, quod reliquum temporis, studiis reddebat. Post cibum læpe, quem interdiu levein & facilem, veterum more, sumebat, æstate, si quid otii, jacebat in sole: liber legebatur, adnotabat, excerpebat. Nihil enim unquam legit, quod non excerptet.

Faustine, hic figamus pedem. Tu mihi Plinium considera, virum undequaque doctissimum innumera legentem, sed ex omni lectione semper excerptentem. Hic solidus studiorum fructus est, ea quæ leguntur facere sua excerptando. Negligimus & cessamus? Pleraque omnia dilabuntur, & effluunt. Ergo præ multis sapuisse affirmit Plinium, qui certissimam eruditionis viam ingressus, nihil unquam legit, quod non excerptet. An eadem nobis ad eruditionem via placeat? nihil ergo unquam legamus, quod non excerptamus.

Sed audiamus plura de Plinii Excerptis, de quibus hæc Cæcilius: Post solem, inquit, plerumque frigida lavabatur. Deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in cenæ tempus. Super hanc liber legebatur; adnotabatur, & quidem cursim.

En iterum Excerpta, & Notas, & quidem super cenâ. Viri Religiosi lectionem quidem ad mensam habent, sed quis excerptit & notat, nisi fortassis post mensam? Plinius nec inter ipsas epulas ab hac Excerptandi consuetudine abiit. Hinc illa viri tam prodigiola eruditio, hinc tot elucubrata volutata.

Non omittendum, quod addit Cæcilius: Memini quemdam ex amicis, inquit, cum lector quædam perperam pronuntiasset, revocasse, & repeti coegisse: Huic avunculum meum dixisse: Intellexeras nempe? Cum ille annuisset: Cur ergo revocabas? Decem amplius versus hæc tuâ interpellatione perdidimus. Tantâ erat parsimonia temporis. Hunc vitæ ordinem inter medios labores urbique fremitum observabat. In secessu * In villâ lumbi balnei tempus studiis eximebatur. At dum strigilibus ad excitandum sudorem leviter raderetur, dum tergeretur, audiebat aliquid, & legentem attendebat, aut dictabat. In itinere quasi solus cæteris curis huic uni vacabat. Ad latus erat Notarius cum libro & pugillaribus, cujus manus hinc manibus muniebatur, ut ne cali quidem asperitas ullum studis tempus eriperet.

Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere: Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur.

O tempus! O temporis parsimoniam, quam ignoras & rara? Hoc adolescentibus, hoc juvenibus, hoc omnibus litteras tractantibus vel uno die centies occidendum: Perire tempus omne, quod studiis non impenditur. Quoties ignavi cessatores Plinii censurâ compellandi: Poteratis (ô desidioli) has horas non perdere. Omnes temporis particule velut ramenta aut fila aurea studiosissime colligenda. Rerum omnium jactura reparabilis est, præterquam temporis: Aurum & gemmas perdidisse, multo mitius æmnum est, quam tempus male impendisse.

Ad Plinium Juniorem redeo, qui de seipso ad Tacitum perscribens: Præcesserat per multos dies, inquit, tremor terræ minus formidolosus, quia Campaniæ solitus. Illâ verò nocte ita invaluit, ut non moveri omnia, sed verti crederentur. Irrumpit in cubiculum meum mater: surgebam invicem, si quiesceret, excitaturus. Resedimus in arcâ domus, quæ mare à rectis modico spatio dividebat. Posco librum T. Livii, & quasi per otium lego, atque etiam, ut cæperam, Excerpto. Ecce amicus avunculi, qui super ad eum ex Hispaniâ venerat, ut me & matrem sedentes, me verò etiam legentem videret, illius patientiam, securitatem meam corripit. Nihilò segnius ego intentus in librum. Jam hora diei prima, & adhuc dubius, & quasi languidus dies, jam quasi fatis circumjacentibus lectis, quamquam in aperto loco, angusto tamen, magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppidovisum. Tu lege cetera prorsus admiranda.

En, obsecro, Faustine, jam etiam Plinium Juniorem, non in museo, aut conclavi, non ad mensam & inter libros, sed in arcâ, sub dio, in maximo terræ metu, non legentem solum, sed etiam cum curâ & studio excerptentem.

Aulus Gellius ille Noctium Atticarum eruditissimus scriptor de seipso: Uli sumus, inquit, ordine rerum fortuito, quem antea in excerptando feceramus. Nam proinde ut librum quemque in manus cæperam, seu Græcum, seu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, indistinctè atque promiscuè annotabam: eaque mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam litterarum diu mepenus, recondebam; ut quando usus venisset, aut rei, moriæ ex aut verbi, cujus me fortè recens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea scripseram, non adessent, facile inde nobis inventu atque depromptu foret. Ita & Gellius excerptus. Hinc Atticæ Noctes in lucem emerferunt.

Ejus temporis parsimonia.

Plinius Secundus L. 3. epist. ad Marcum, alii, Martii, mihi p. 78.

Temporis jactura irreparabilis.

Idem Plin. lib. 6. ep. 20. mihi p. 203. 2. Plinius Junior.

Gell. lib. 20. Noct. Attic. cap. ult. Aulus Gellius.

Ad subsidium memoriæ quasi quoddam litterarum diu mepenus, recondebam; ut quando usus venisset, aut rei, moriæ ex aut verbi, cujus me fortè recens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea scripseram, non adessent, facile inde nobis inventu atque depromptu foret.

Quid

Quid nos? quæ nostra est industria? Legimus, sed quia plerique nihil excerpimus, ideo parum proficimus legendo. Paucè quæ dixerim. Caudices & stupores, qui fuimus, manemus. Post aliquot lustra in litteris consumpta, vel notissima quæque ignoramus, quia excerpere ac notare nolumus. En præciavi Triumviros pro Excerptis stantes. Excerpendum, ac notandum est, aliter ad feriam eruditionem accessus non est. Utriusque Plinius & Auli Gellii tam testimonium, quam exemplum suadet, & invitat, sed non solum. Plures ex eadem classe huc sisto, & Triumviros nostri etiam ævi adduco.

CAPUT IV.

Excerpendum esse testimonio & exemplo Iusti Lipsii.

Triumvirorum nostri ævi in excerpendo studium. Senec. ep. 33. m. p. 444.

Hic præfari lubet de Senecâ, quem Lipsius inter omnes veteres scriptores laudatissimum & virtutis studio pape Christianum semper veneratus Notis illustravit. Ergo Seneca in epistolis: Non est, inquit, quoddam Excerpta & repetita: continuum est apud nostros, quidquid apud alios excerpitur. Ad quæ Lipsius: intelligite, ait Repetita, laudabilia, & quæ solent lectione iterari: an quia etiam inter legendum dici solet, Repete? Hoc puto: et si Repetita, quasi divisa, & in locos suos partita, possis legere. Jam ad Justum.

J. Justus Lipsius.

Justus Lipsius, eruditionis primæ, judicii maximi, Regius professor & historicus annis pluribus Lovanii, scriptis eruditissimis jam pridem orbi notus. Favst. E Lipsii libri quatuor dumtaxat me legisse memini, Hallensem & Sicheimensem Virginem, Constantiam, & Exempla politica. Si quid ego judico, nervosus scriptor est, & plenus succi. Quæ alia scripserit, scire pervelim.

Catalogus librorum a Justo Lipsio scriptorum.

Evlog. Audi compendio, & miraberis. In lucem dedit Lipsius, de Militiâ Romanâ libros 5. Poliorceticâ libros 5. de Admirandis Urbis Romæ libros 4. de Constantiâ libros 2. Antiquarum lectionum libros 5. Epistoliarum questionum libros itidem 5. Variarum lectionum libros 3. Syntagma de Bibliothecis, Amphitheatrum, Electorum libros 2. Satyræ Mehippæam, Saturnalium libros 2. Virginem Hallensem, Virginem Sicheimensem, Politicorum libros 6. Syntagma de Vestâ & Vestalibus, Politicorum monitorum & exemplorum libros 2. Lovanium, Manuuctionis ad Stoicam philosophiam libros 3. Physiologiæ Stoicæ libros 3. de Cruce pariter libros 3. Librum de Una Religione adversus Dialogistam, de Pronuntiatione linguæ Latinæ, Centurias 8. epistolarum: Commentarios, Notæ, Animadversiones, Scholia in Senecam, Tacitum, Velleium Paterculum, Dissertationes & alia talia non numero. Favst. Superi! vir unus tot libros, tam abundantes non verborum, sed rerum! Evlog. Quod Plinius de Plinio avunculo suæ dixerat, idem de Lipsio affirmandum: Miraris quod homo occupatus tot absolverit volumina, magis miraberis, si scieris illum publicè docuisse, fracta & imbecilli valetudine fuisse, itinera, prolixiora obiisse, bibliothecas in orbe nobilissimas lustrasse, negotiis diversis non defuisse. Unde igitur illi tam copiosa, & illustris eruditio? unde tam multiplex & insignis scriptorio, tot librorum fecunditas? Causam audi germanissimam: Non legit tantum Lipsius, sed & Excerptis, idque cum judicio, non obvia quævis in chartas rapiendo, sed seligendo, & excerpando. Hinc ipsius dictum solenne: Non colligo, sed seligo. Selegit præsertim hæc apud mel eximium.

Politicorum librorum elogium.

Unicum viri opus propono; Politicorum sex libros, opus planè accuratum, tersum, varium, elegans, eruditum, & pæne dixerim, obstupescendum, ac paucis imitabile. Inspice, & mecum senties. Artificiose, variegato, Babylonico, beluato tapeti Lipsiana Politica rectè com-

A paratim. Incredibili namque artificio & nexu è verbis optimorum quorumque scriptorum suum ille contextum elaboravit. Sua Lipsius loquitur, sed ore, inquam partem non suo, idque tam dextrè ut Livii aut Taciti verba jures esse Lipsii. Hæc autem absque Excerptis nec sine excelsissima quidem memoria non dicam perficere, sed nec tentare audeat. Fieri non potest, ut talis scriptio componatur, quin prius plurimum Excerptatur. Ad murum erigendum cæmento, lapidibus, arenâ est opus; ad longiorem ejusmodi scriptionem Notæ ac Excerpta profus necessaria sunt. Imò nec declamationem, aut orationem ullam eruditè struxeris, ni prius tam verba, quam tem dictioni aptam excerpseris.

Nec solum ad exaranda Politica dicendus Excerptis Lipsius: idem in aliis fecit. Cetera illius scripta inspiciamus, & sine copiosa Notarum & Excerptorum supellectili non potuisset confici affirmabimus.

Sed ego hinc in amicæ aures arcana aliquid instillaverim. Aliquem excerpenti modum Lipsius docuit, sed facillimè persuadeor, non eo solum, sed & alio fuisse usum, quem non docuerit. Nimirum tales viri non omnia artis secreta vulgant. Principia in arte monstrant, secretius artificium sibi servant. Lipsius hanc omnem Excerptandi artem pagellâ unicâ nec quidem totâ tradidit. Verba Lipsii sunt: Quid seligas, & à quibus partem feci alteram. De quâ etsi exemplis dicere facilius possem, quam scriptis, tamen breviter hæc habe. Lectionem ipsam non sufficere, ne repetitam quidem, imò nec in felicissimâ memoriâ: sed opus esse Excerptis quibusdam & Notis rerum verborumque singulorum, quas imitemur. Quæ Excerpta Memorialibus libellis, tanquam arario contineri velim, unde sermonis illæ opes per tempus & ad usum promanant. Fieri autem libellos triplices: Unum quem Formularum dixerim; Alterum, quem Ornamentorum; Tertium, quem Dictionum.

Hæc autem, o doctissime Lipsi, ferè tantum epistolis scribendis faciunt. Quid porro ad eruditionem ceteram, quid verum ac historicarum è scriptoribus excerpendum? Hic tacet Justus, & suum sibi secretum servat. Ne dubitemus Excerpta Lipsio fuisse copiosissima. Sed Excerptandi mysterium omnibus evulgare non libebat.

Hoc ergo jam certum tam testimonio, quam exemplo doctissimi viri, ad parandam eruditionem Notis & Excerptis opus esse. Sine his aliquid volatice haustu capere licet, ad doctrinam solidam pervenire non licet. Sed è Triumviris testem alium huc sisto, Martinum Delrium.

CAPUT V.

Excerpendum esse testimonio & exemplo Martini Delrii.

Liceat de hoc viro pauca præfari. Martinus Antonius Delrius Majores habuit, & parentes nobilissimos; summa eorum apud Hispaniæ reges auctoritas. Pater Delrii, Antonius Delrius, in agro Antverpiensi Toparcha, Regiâ Consiliis, post Fiscî Regii in Belgio præfecturam. Domus illius Regibus & Proregibus eò adventantibus familiare fuit prætorium. Mater Delrii Eleonora Lopefia Aragonum proceribus oriunda. Sed exteriora sunt ista, nec in censum viri suo peculio divitis referenda; sermo nobis est de supellectile & ornamentis litterariis.

Graviora studia tractavit Delrius hoc ordine. Parisiis in Philosophiâ Magistrum habuit Joannem Maldonatum è scriptis notum; Duaci in Jurisprudentiâ Ludovicum Carrionem. Duaco Lovanium se contulit, ubi Cornelii Valerii disciplinâ, & Justi Lipsii familiaritate summos in litteris progressus fecit: præcipuam tamen